

De werkelijke lente in Zuid-Amerika moet nog komen

In de kringen van antiglobaliseringactivisten kijkt men al geruime tijd met hoopvolle blik naar het Zuid-Amerikaanse continent. Daar, zo verzekert men ons, gebeurt het. Van Vuurland tot Venezuela zijn de afgelopen jaren linkse regeringen aan de macht gekomen. Het volk werpt de ketenen van het neoliberalisme af. Het is het begin van de langverwachte linkse lente die een einde moet maken aan de in radicaal-linkse kringen zo verfoeide globalisering.

Ik ben zo vrij daar een paar vraagtekens bij te plaatsen. Verwijzingen naar een linkse lente wekken namelijk ten onrechte de indruk dat er een soort ijstijd van globalisering zou bestaan waartegen de wereld zich zou moeten afzetten. Maar globalisering is niet het werkelijke probleem, in tegendeel zelfs. Voor zover er een ijstijd bestond, was het er een van wereldwijde diepe armoede. Aan die ijstijd begint nu juist dankzij de globalisering voorzichtig een einde te komen. Bijna één miljard mensen moeten inderdaad nog altijd van minder dan één dollar per dag rondkomen. Maar het afgelopen decennium zijn ook meer dan een miljard wereldburgers dankzij de internationale vrijhandel van een winter van diepe armoede in een lente van groeiende materiële welstand beland. De vraag is nu vooral waarom Zuid-Amerika er niet of nauwelijks in geslaagd is in deze wereldwijde welvaartsexplosie te delen.

Het antwoord moet worden gezocht in een aantal diepgewortelde problemen op het continent. Sommige daarvan zijn sociologisch in hun oorsprong – de vastgeroeste Zuid-Amerikaanse standenmaatschappijen, met hun totale gebrek aan sociale mobiliteit, bieden geen goede voedingsbodem voor een dynamisch kapitalisme. Andere zijn eerder macro-economisch van aard. Daarbij gaat het vooral om het structurele gebrek aan fiscale en monetaire discipline, dat periodiek tot enorme begrotingstekorten en gierende inflatie heeft geleid. Overigens draagt ook de internationale gemeenschap (IMF, Wereldbank) aan dit probleem bij door de incompetentere regeringen op dat continent telkens weer de hand boven het hoofd te houden.

Als het gaat om armoedebestrijding liggen de belangrijkste problemen echter niet op het vlak van de macro-economie maar op dat van de micro-economie. Deze problemen worden uitvoerig besproken in het werk van de Peruaanse ontwikkelingseconoom Hernando de Soto. Zijn voornaamste conclusie luidt dat er een aantal juridische obstakels bestaan die het vrije gebruik van het ook in Zuid-Amerika wel degelijk voor handen zijnde kapitaal blokkeren. Zelfs in de sloppenwijken is volgens hem miljarden aan eigendom beschikbaar dat gebruikt zou kunnen worden als onderpand voor het beginnen van een eigen onderneming. Er zijn echter twee belangrijke problemen. In de eerste plaats is het voor de bewoners van deze wijken doorgaans onmogelijk om aan te tonen dat zij naast een informeel gebruiksrecht van het door hen bewoonde stukje land ook het formele eigendomsrecht van datzelfde stukje land bezitten. Zonder dit juridische bewijs kan het beschikbare kapitaal dus nooit te gelde worden gemaakt. Maar zelfs als dit wel zou kunnen, zou het voor de meeste sloppenwijkbewoners nog vrijwel onbegonnen werk zijn om een eigen bedrijf van de grond te krijgen. In *Het mysterie van het kapitaal* schetst hij het bureaucratische oerwoud waar een aspirant-ondernemer in Peru zich doorheen moet werken voor hij een eigen bedrijf kan oprichten. Meer dan 200 verschillende administratieve stappen leiden via ruim vijftig verschillende overheidsinstanties pas

na bijna een jaar tot de gewenste formele toestemming. Dat alles tegen kosten van ongeveer 1250 dollar – voor bewoners van de sloppenwijken een onmogelijk groot bedrag.

Het gevolg van dit alles is dat alleen diegenen die de al middelen bezitten om te investeren, van de vrijhandel kunnen profiteren. Een deel van die middelen wordt aangewend om de formele kosten van oprichting te financieren, met een ander deel betaalt men de onvermijdelijke smeergelden die het proces sneller doen verlopen. Als men ook de bewoners van de sloppenwijken perspectief op een beter bestaan wil bieden, zijn dus radicale hervormingen nodig die aan deze problemen een einde maken. Aan de analyse van De Soto kan men nog toevoegen dat het in de meeste Zuid-Amerikaanse landen ook ontbreekt aan wetgeving die de menselijke ondernemingsrisico's beperken, zoals een degelijk faillissementsrecht of een effectief sociaal vangnet.

Het is een open vraag of de huidige generatie linkse leiders op dat continent ertoe in staat is deze problemen op een effectieve manier aan te pakken. Wie daartoe in ieder geval niet in staat lijkt, is de Venezolaanse president Hugo Chavez. Het door hem gekozen radicaal socialistische pad is bezaaid met de lijken van voorgaande pogingen. De petrodollars zullen het falen voor enige tijd kunnen afkopen, maar op termijn wacht onherroepelijk de totale ineenstorting van de Venezolaanse economie. SP-voorman Jan Marijnissen verklaarde onlangs dat het wetgevingsprogramma van Chavez "hele interessante aspecten" bevatte. Op welke aspecten hij daarmee doelt, is niet geheel duidelijk. Gaat het hem om de door Chavez bevolen kneveling van de vrije pers? Om de afschaffing van de onafhankelijke rechtspraak in dat land? Om het opsluiten van politieke tegenstanders van de president? Om de onderdrukking van de vakbonden? Of misschien om het feit dat een marionettenparlement Chavez onlangs een blanco volmacht gaf om het land achttien maanden lang per decreet te regeren? Chavez heeft zich na zijn herverkiezing ontpopt tot een ordinaire dictator van het type waarop het continent zolang een patent heeft gehad. Het feit dat hij een linkse baret draagt in plaats van een rechtse generaalspet, doet aan het verwerpelijke karakter van zijn regime niets af. Marijnissen zou beter moeten weten dan Chavez met ondoordachte opmerkingen een schijn van legitimiteit te verschaffen.

Als de hervormingen al van links zouden moeten komen, dan zou dat eerder verwacht mogen worden van de groep van regeringsleiders rond de Braziliaanse president Luis Inacio Lula da Silva, kortweg Lula. De linkse leiders in deze landen, waartoe behalve Brazilië ook Argentinië, Uruguay, Chili en Peru behoren, hebben gekozen voor de sociaal-democratische weg van de geleidelijkheid. Vooral in Chili wordt met deze aanpak bemoedigende resultaten gehaald. Het bruto nationaal product groeit al geruime tijd met meer dan zes procent per jaar, inkomens stijgen over de hele lijn, de werkloosheid daalt gestaag, het aantal mensen dat onder de armoedegrens leeft is in twintig jaar tijd gehalveerd, de munteenheid is stabiel en de rente laag. De sociaal-democratische regering onder leiding van Michelle Bachelet probeert nu op dit solide fundament een sociale markt economie te bouwen. Langzaam maar zeker ontstaat in Chili een stelsel van sociale wetgeving dat nog het meeste lijkt op de Nederlandse waarborgstaat van het midden van de vorige eeuw. Het belangrijkste effect van de hervormingen is dat het oude monopolie op kapitaalvorming van de hogere klasse eindelijk is doorbroken. Om dat doel te verwezenlijken introduceerde de regering Bachelet ook een nieuwe kredietwetgeving die het kleine bedrijven gemakkelijker

maakt het benodigde startkapitaal te verwerven. Een hele nieuwe klasse van ondernemers kan daardoor de markt gaan betreden, een ontwikkeling die de Chileense groeicijfers – en daarmee uiteindelijk ook de welvaartspreiding – de komende jaren vermoedelijk alleen nog maar verder zal opstuwten.

De andere sociaal-democratische regeringen op het continent proberen ieder op hun manier het Chileense voorbeeld te volgen. Dat die pogingen op korte termijn niet altijd even succesvol zullen zijn, mag daarbij worden ingecalculerd. De oude slechte gewoonten van corruptie en nepotisme sterven immers slechts een zeer langzame dood. Maar dat men het in ieder geval probeert, valt zonder meer te prijzen. Het brengt de dag wellicht iets dichterbij dat ook in Zuid-Amerika eindelijk van een echte lente sprake zal zijn. Een lente van welvaartspreiding, wel te verstaan, omdat de globalisering dan ook eindelijk daar zijn zegenend werk heeft kunnen verrichten. Maar zover is het helaas nog lang niet.

Joshua Livestro is publicist en buitenlandcolumnist van De Telegraaf. Dit artikel is een bewerking van zijn bijdrage aan het debat 'Een linkse lente in zuid-Amerika?' onlangs in Lux in Nijmegen.